

ВЛАСНІСТЬ — суспільні відносини між людьми з приводу привласнення благ. Як екон. категорія В. розкривається через систему екон. відносин, притаманну суспільству на тому чи ін. етапі його розвитку, і характеризує розподіл благ між суб'єктами господарювання. Юрид. аспект розкривається через право власності. В. включає в себе суб'єкт, об'єкт і відносини привласнення. Суб'єктом можуть виступати індивід, різні об'єднання людей чи держава загалом; об'єктами — матеріал. і духовні блага. Відносини привласнення мають складну багаторівневу структуру і знаходять узагальнююче втілення у формах привласнення, зокрема капіталіст., феодал., спільно-долевій, сумісно-розділеній. Внутр. структура відносин В. включає в себе користування, розпорядження, володіння, відчуження і привласнення, які реалізуються як в екон., так і у відповід. правових формах.

Хоча положення рим. права стосовно В. не втратили своєї актуальності донині, вона є предметом постій. дискусій представників різних шкіл і напрямів. Зокрема марксизм розглядає В. як ключове поняття соц.-екон. системи і визначає її гол. причиною політ. революцій. Нині поширеною є інституціонал. теорія прав В., розробники якої (А. Алчіян, А. Оноре, Р. Коуз, Д. Норт та ін.) оперують поняттям пучка прав В., що включає права володіння, користування, управління, на дохід, на безпеку, на передачу об'єктів у спадщину тощо. Р. Коуз довів, що в умовах ринк. економіки, яка забезпечує прийняття рац. рішень, права В. концентруються у суб'єктів, що здатні забезпечити їм найбільш ефективну реалізацію. Форми В. розвиваються разом з виробництвом і сусп. організацією праці, зокрема сумісно-розділене привласнення розвивається через диференціацію різноманіт. форм приват., колектив., сусп. та держ. В. до сучас. форм їх поєднання і взаємодії у суспільстві. Коли держава стягує податки, разом з

виробником бере участь у привласненні створеного продукту. Сумісно-розділене привласнення у цьому випадку завершується приват. і держ. В. на частки створеного продукту. В акціонер. товариствах сумісно-розділена В. набуває адекват. своїй суті форми: з одного боку, вона є розділена за вартістю між учасниками акціонер. товариства та може бути виділена і відокремлена завдяки продажу акцій; з ін. — представлена комплексом матеріал.-тех. засобів виробництва, які є технол. неподільними і можуть бути об'єктами лише спіл. В. Акціонерна (корпоративна) В. є найбільш поширеною формою В., що стосується переваж. частки сусп. багатства.

В Україні відносини В. регулюються Конституцією України, Законом України «Про власність», Цивіл. кодексом України та ін. законами і нормативно-правовими актами, відповідно до яких вона виступає у 3-х рівнознач. формах: приват., колектив. та держ. Суб'єктами права В. є громадяни України, юрид. особи та держава, а також ін. держави, їх громадяни та юрид. особи.

Після здобуття незалежності в Україні створюється соц. орієнтована ринк. економіка. Основою цього процесу є приватизація як процес утвердження приват. В., що забезпечує розвиток конкурент. відносин і вільного ціноутворення. Якщо на поч. 90-х рр. 20 ст. в Україні домінуючою була держ. В., то нині на приват. і колектив. підприємствах виробляється понад 80 % заг. обсягу пром. продукції. Приватна В. стала домінуючою формою в організації господарювання, хоча процес приватизації призвів до знач. соц. диференціації населення за В. і рівнями доходів. Ефективне господарювання у сучас. умовах зумовлює необхідність використання всіх форм В. відповідно до їх соц. природи і можливостей та створення на цій основі умов для динаміч. соц.-екон. розвитку.

А. А. Гриценко

Бібліографічний опис:

Власність / А. А. Гриценко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-35127>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).